

A II. Vatikáni zsinat 50. évfordulója alkalmából
három pápa arcképének néhány vonását villantjuk föl.

Útlevelhamisító és pápa

XXIII. János pápa emlékezete

Kicsi és testes volt. Hogy milyen kicsi és milyen kövér, láthatják a római Szent Péter bazilika látogatói, amikor megnézik azt a megvilágított üvegekoporsót, amelyben XXIII. János pápát néhány évvel ezelőtt felravatalozták. Ez a rendkívüli pápa, aki összehívta a II. Vatikáni zsinatot, és ezzel korszakos fordulatot indított el a katolikus egyházban, még halottként is karriert csinál. *Il Papa Buono*, „a jó pápa” kereken ötven évvel a halála után még mindig olyan népszerű a hívők körében, hogy kopersóját a bazilika szűk alagsorából át kellett helyezni a templomhajóba. Egyszerűen túl nagy a János-tisztelek tömege.

Egy évezreden át nemeselek uralkodtak pápaként az egyházban. *Angelo Roncalli* azonban éles ellentéte volt a nagyságos uraknak: egy kisparaszt fia, tizenkét testvérrel, Sotto il Monte faluból. Később pápai diplomata lett elveszett helyeken – Bulgáriában, Törökországban és a szekularizált Franciaországban –, csupa olyan helyen, ahol a Vatikánnak nem volt beszélője a hatalmi viszonyokba.

Végül 1953-ban, magas korban eljutott a velencei pátriárka magas posztjára. Pápává 1958-ban választották – de csak kompromisszumos jelöltként. Akkoriban a maihoz hasonló volt a helyzet: két olasz frakció küzdött a pápai hivatalért, és blokkolták egymást; a patti helyzetet egy harmadik jelölt megvá-

lasztásával oldották föl. A kúriai táborok úgy vélték, kockázat nélküli döntést hoztak, mert a jelölt, Roncalli bíboros 77 éves volt, és beteg. Ahogyan gyakran az egyház történelmében: rövid időre szóló, gyenge köztes megoldás. Úgy látszott, hogy a kúria által megmosolygott „paraszt Péter trónján” nem jelent kockázatot a Vatikán önkényuralmi viszonyaira nézve. De aztán minden egészen másképp történt: szenzáció szenzációt követett.

Angelo Roncalli, az egyháztörténész szakított a Piusz-pápák hagyományával, és a pápaság történetének egyik leginkább megerterhelt nevét választotta, a Jánost. Ez öntudatról és humorról árulkodott. Péter apostol óta az első pápaként protestánsokat (például a taizéi előljárót, Roger Schutzöt), ortodoxokat, sőt nem hívő baloldaliakat hívott meg asztalához. Micsoda provokáció! A Vatikán tótágot állt! Mert elődje, XII. Piusz szinte mindig egyedül étkezett.

Mindenki alábecsülte Jánost. Nem volt csúcsgazdász, mint XII. Piusz, vagy csúcsgazdász, mint XVI. Benedek. De János a Jóisten trükkös diplomatája volt. Apostoli nunciusként Roncalli – fabrikált dokumentumok segítségével – sok zsidót nevezett át „katolikus zarándokká” Isztambulban, és így megmentette őket attól, hogy a hitleri Németországban meggyilkolják őket. Magyar zsidóknak segített elmenekülni a német hadsereg elől. És kapcsolato-

kat ápolt az „ellenséggel”, a szovjetekkel.

Roncalli nem hideg harcos volt, hanem – mint egyetlen pápa sem előtte és utána – tökéletesen felkészült, igazi hídépítő. Hogy új viszony jöhetett létre Róma és a zsidók között, csak ezzel a Jánossal volt lehetséges. Hogy a Vatikán új, nagyobb szerephez jutott a világpolitikában, csak neki volt köszönhető. A kubai válság csúcán, amikor 1962-ben atomháború fenyegetett, a Kreml fölhívta telefonon a pápát, és ugyanígy tett az USA katolikus elnöke, Kennedy is. János közvetített, és hozzájárult a világ fennmaradásához – halatlan folyamat, ha meggondoljuk, hogy politikailag mennyire elszigetelt, és békemunkájában mennyire tehetetlen volt a Vatikán az első és a második világháborúban.

A zsinatba mintegy belebotorkált János. Vajon átlátta-e, hogy milyen hatalmas forradalom indul el az egyházban? Amikor az egyházi latin létéről volt szó, fékezett. Amikor a kuriális urak a Hittani Kongregáció elvakult főnökével, Ottaviani bíborossal az élükön meg akarták akadályozni a reformokat, János a haladó nyugat-európai bíborosokat támogatta. Egyetlen hibája: túlságosan korán halt meg, 1963. június 3-án. Előtte egyetlen pápát sem gyászolt olyan mélyen kelet és nyugat.

Thomas Seiterich

Forrás: Publik-Forum Dossier, 2012/17

Emberarcú Péter

100 éves lenne I. János Pál pápa

Egy vidám, fesztelen ember, állandó mosoly az ajkán és huncutság a szemében, a tanítóhivatal képviselője, aki bevallotta bizonytalanságait, mégis képes volt a hitre bátorítani, az emberarcú Péter: így őrizte meg emlékezetében a világ I. János Pált, a lelkipásztor pápát, aki csak 33 napig vezette a katolikus egyházat, de e rövid pillanat alatt kitörölhetetlenül belevészte nyomát az egyház történetébe. A hatvanhat éves pápa hirtelen halála 1978 őszén nem csupán a katolikusok számára jelentett sokkot. 2012. október 17-én lett volna száz éves.

„Én is egy olasz vendégmunkás fia vagyok”: 1975-ben így kezdte predi-

kációját a mainzi dómban az akkor még velencei pátriárka, *Albino Luciani*. Szülőfalujában, a Dolomitokhoz közeli hegyi faluban ugyanis roppant szegénység uralkodott. A szegényes földek keveset termettek, ezért apja elment Franciaországba, Németországba és Svájcba, hogy megkeresse a nyolcfős család kenyerét. „Amikor Albino öt éves volt, sajnos tudta már, mi az éhség”, mondja a bátyja, Eduardo, majd így folytatja: „Családunk a legszegényebbek közé számított a faluban. Májustól októberig meztláb jártak a gyerekek, hogy kiméjék a cipőjüket. Télen fapapucsot hordtunk.”

A kis Albino normális fiúcska volt, kalandkedvelő, ötletes, pajkos – és szolgálatkész. Apja – szocialista, szakszervezeti tag, de nem radikálisan egyházellenes – alighanem rettentően csodálkozott, amikor éppen ez a gyerek rajongott egy kapucinus szerzetes nagybőjti prédikációiért, és kijelentette, hogy ilyen pap szeretne lenni ő is. S a tacsó tizenegy évesen valóban a szemináriumban landolt.

Albino Lucianit alig huszonhárom évesen szentelték pappá, hogy azután jellegzetes egyházi karriert csináljon: néhány évig káplán, teológiát tanít a szemináriumban, mellékesen továbbtanul és doktorál

Rómában, általános helynök lesz, és negyvenhat évesen a kis Vittorio Veneto püsköke az Alpok peremén. 1969-ben lett Velence pátriárkája.

Luciani azonban püspökként is alapjában véve a kisemberek egyike maradt. A pátriárka gyakran vette igénybe a tömegközlekedést – akár csak egyik elődje, *Angelo Roncalli*, aki aztán szintén pápa lett –, és szeretett beszédbe elegyedni az emberekkel. „Hová, hová, Eminenciás uram?”, kérdezte egy vízibuszutas. „A fogorvoshoz. Gondolja, hogy a pátriárkának sosincs fogfájása?”

A patriarkátus nyaralóját sosem vette igénybe, túlságosan kiesőnek találta. Inkább egy dél-tiroli kolostorba ment üdülni, ahonnan kirándulhatott és hegyet mászhatott, és a falusi kocsmában jópofa emberekkel találkozható, akikkel teljes odaadással üzhett egyfajta tekejátékot. Luciani számára azok voltak a legkedvesebb szentek is, akik megnevettettek másokat.

I. János Pál minden más volt, csak rámenős haladó nem, de új stílusban gyakorolta hivatalát. Az újkor első olyan pápájaként, aki lemondott a hagyományos megkoronázásról és az ünnepélyes „mi”-stílust a fesztelen

„én”-nel váltotta föl, olyan mércéket állított föl, amelyek máig sem merültek feledésbe, és kétségtelenül meghatározták kapcsolatkedvelő, a médiumok felé forduló utódját, *Karol Wojtylát*.

A bíborosi konklávé már az első választási napon, 1978. augusztus 26-án szinte népszavazásszerű egyöntetűséggel szavazott az Olaszországon kívül gyakorlatilag ismeretlen velencei pátriárkára. Kompromisszumos jelöltként választották meg, mivel az olasz bíborosok liberálisabb szárnyát képviselő *Benelli* firenzei érsek és az erősen konzervatív *Siri* genovai érsek kölcsönösen blokkolta egymást. Amikor Luciani, a velencei pátriárka a maga részéről azt javasolta, hogy *Aloisio Lorscheider* a „szegények egyházának” képviselőjét és az állami önkény bátor kritikusat válasszák meg, elnyerte a Harmadik világ rokonszenvét is.

Újkori elődeitől és a bajor XVI. Benedek pápától eltérően – de lengyel elődjéhez hasonlóan – I. János Pálnak egyáltalán nem voltak kúriai tapasztalatai, és sosem volt pápai diplomata. „Soha nem jött senki, aki azt mondta volna nekem: Egyszer még pápa leszel!”, tréfálkozott az

egyik Úr angyala-imádság alkalmával. „Ó, ha valaki megmondta volna! Akkor biztosan többet tanultam volna, és jobban fölkészültem volna!”

Hivatali idejének kevés kihallgatásán olyan egyszerűen beszélt, mint egy vidéki plébános; került a teológiai spekulációkat és a jámbor közhelyeket. „Isten szeretni annyit jelent, mint a szívünkkel Istenhez utazni”, mondta a zarándokoknak a halála előtti napon. „Csodálatos utazás ez! Fiatalon lelkesítettek azok az utazások, amelyeket Jules Verne írt le. De az Istenhez utazás sokkal izgalmasabb!”

Ez 1978. szeptember 27-én, szerdán történt. Szeptember 29-én, pénteken a hajnali szürkületben a pápai háztartás egyik apácája holtan találta ágyán a pápát, jobb keze görcsösen öklöbe rándult, arcán fájdalom – szívinfarktus, mondták az orvosok. A halál feltehetően még az előző napon, éjjel 11 óra felé következett be. Még égett a villany. Azok az akták, amelyek a pápa mellett feküdtek, azzal a bank- és pénzügyi botrányval foglalkoztak, amelyben a Szentszék akkoriiban benne volt.

Christian Feldmann

Forrás: Kirche In, 2012/9

Nyílt levél XVI. Benedek pápához

Kedves Joe!

Pár évvel ezelőtt, amikor még a Hittani Kongregáció főnöke voltál, nyílt levelet írtam Neked a nők szerepéről a katolikus egyházban. Akkor a kollegiális „Kedves Joe!”-val szólítottalak meg – a 60/70-es évekbeli ismeretségünk alapján; abban az időben ismételt vendégprofesszor voltam Tübingenben, ahol Te nyilvános rendes tanár voltál. Azt reméltem, hogy ez a bizalmas megszólítás megnyitja a füledet és a szívedet arra, amit mondani szerettem volna. Nem tudom, sikert ért-e el ezzel, s ha igen, mekkorát. Mint mindig, korábbi kollegiális kapcsolatunkra hivatkozom, és ismét ilyen testvéri módon szólítalak meg.

Nagy zavarban vagyok amiatt, hogy különösen az utóbbi időben olyan jeleket adtál Magadról, amelyek ellentmondanak a II. Vatikáni zsinat szavainak és szellemének – holott vezető fiatal teológusként akkoriban éppen Te is sokat segítettél abban, hogy szeretett egyházunkat átvezessük a középkorból a modern korba. Ezenkívül tübingeni professzorként akkoriban kollégáiddal együtt nyilvánosan állást foglaltál a püspökök választása és korlátozott hivatali ideje mellett.

Időközben oda jutottál, hogy nyilvánosan megszídsz lojális katolikus papokat azért, mert pontosan azt teszik, amit Te korábban oly nagylelkűen hirdettél. Ők és még sokan, nagyon sokan a katolikus egyházból, a Te ifjúkori példádát követik, és kétségbeesetten próbálják elvezetni szeretett katolikus egyházunkat a modern korba. Tudatosan használom a „kétségbeesetten” szót, mert a Te hazádban, Németországban és mindennütt Európában üresek a templomok – és sok katolikus szíve is üressé válik, amikor a Rómából és a „radikálisan engedelmes” püspököktől (értsd: bólogató Jánosoktól) érkező jeges szavakat hallják.

Az én hazámban, Amerikában, a modern szabadság, az emberi jogok és a demokrácia szülőföldjén csupán ebben a nemzedékben a katolikusok harmadát, 30 millió embert veszítünk el, mégpedig azért, mert a II. Vatikáni zsinat által megígért ötszörös kopernikuszi fordulatot (nevezetesen: nyitás a szabadságra, a világra, a történelemre, a belső reformra és – mindenekelőtt – a párbeszédre) szántsándékkal lemeszárolták: először az elődöd, most pedig Te.

Joe, Téged úgy ismertünk mint egyikét azoknak a zsinati teológusoknak, akik támogatták XXIII. János

pápa „aggiornamento”-felhívását, mégpedig azért, hogy megújították a forrásokhoz fordulás (*ad fontes!*) szellemét. A korai egyháznak ezek a demokratikus, szabadságszerető forrásai pontosan annak a megújulásnak a forrásai, amely mellett Te és tübingeni kollégáid állást foglaltak!

Nyomatékosan kérek, térj vissza ifjúságod megújító szelleméhez! Ez a szellem jut eszembe, miközben a feleségem, Arlene és általam 1964-ben alapított *Journal of Ecumenical Studies* 50 éves fennállásának jubileumi ünnepségeit készítem elő. A legelső számban a Te barátod és kollégád, Hans Küng, illetve a Te cikked jelent meg; ezekben megpróbáltatok hidat verni ama szakadék fölött, amelyet az ellenreformáció hozott létre a katolikus egyház és a kereszténység többi része között.

Joe, ebben a szellemben kérek sürgetően: Térj vissza a megújító forrásokhoz! *Ad fontes!*

Béke veled!

Len

A szerző, Leonard Swidler a válásközi párbeszéd professzora (Temple University, USA); címe: dialogue@temple.edu

Forrás: Kirche In, 2012/8